

משרד המשפטים
הסניגוריה הציבורית
לשכת הסניגור הציבורי הארצי

הסניגוריה הציבורית

דוח פעילות

2013

מוגש לשרת המשפטים
בהתאם לסעיף 8 לחוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995

אוגוסט 2014

תוכן עניינים

8.....	1. פעילות הסניגוריה הציבורית בייצוג לקוחותיה
9.....	1.1 ייצוג נאשמים על ידי הסניגוריה הציבורית
9.....	1.1.1 ייצוג נאשמים בדיונים מקדמיים (ימי הקראות)
13.....	1.1.2 שנתיים ל"הלכת בן חיים"
16.....	1.2 ייצוג חשודים ועצורים על ידי הסניגוריה הציבורית
16.....	1.2.1 ריבוי המעצרים בישראל ושחיקת זכויות העצורים משיקולי יעילות
20.....	1.2.2 ייצוג חשודים ועצורים במהלך חקירתם במשטרה
28.....	1.2.3 מעצרי לילה מיותרים ואי-שחרור חשודים בערובה בתחנות המשטרה
29.....	1.3 ייצוג קטינים בבית משפט לנוער
30.....	1.3.1 ייצוג קטינים בהליכי חקירה
30.....	1.3.2 חקיקה בתחום הנוער
31.....	1.3.3 פיתוח פורום נוער
31.....	1.3.4 ממשקי עבודה עם גורמי חוץ בתחום הנוער
33.....	1.3.5 פרויקטים חברתיים
34.....	1.4 ייצוג מאושפזים בכפייה בצו בית משפט בפני ועדות פסיכיאטריות מחוזיות
35.....	1.4.1 ערעורים
35.....	1.4.2 כבילת עצורים ואסירים בבתי חולים פסיכיאטריים
37.....	1.5 ייצוג אסירים
37.....	1.5.1 ייצוג אסירים בוועדות שחרורים
41.....	1.5.2 ייצוג עצורים, נידונים ואסירים בעתירות אסירים
42.....	1.5.3 ייצוג אסירים בהליכי הפרדה
43.....	1.6 ייצוג בבית המשפט העליון
44.....	1.6.1 הטיפול בפניות וההחלטה על הגשת ערעור לבית המשפט העליון
45.....	1.6.2 מינוי סניגורים בתיקי בית המשפט העליון
45.....	1.6.3 הפיקוח בתיקי בית המשפט העליון
46.....	1.6.4 תיקים בולטים בטיפול המחלקה בשנת 2013
48.....	1.7 ייצוג במשפטים חוזרים
50.....	1.7.1 אודות המחלקה למשפטים חוזרים
51.....	1.7.2 הקשיים המוסדיים המונעים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל
55.....	1.7.3 פעילות המחלקה למשפטים חוזרים בשנת 2013
58.....	1.8 ייצוג חשודים ונאשמים עם מוגבלויות
59.....	1.8.1 העדר מסגרות טיפוליות מתאימות לבעלי מוגבלויות
59.....	1.8.2 פעילות הסניגוריה להכשרת עורכי דין ולשיפור איכות הייצוג
61.....	1.9 פיתוח הממשק שבין המשפט הפלילי לבין המשפט המינהלי
61.....	1.9.1 קידום טענות מינהליות וחוקתיות במשפט הפלילי
63.....	1.9.2 הליך הוגן בהפעלת מאסר חלף קנס
64.....	1.9.3 שינויים ארגוניים לחיזוק הממשק שבין המשפט הפלילי לבין המשפט המינהלי

65	פעילות הסניגוריה לשמירה על רמת הייצוג ולשיפור איכותו	2
65	עבודת הפיקוח על תיקי הסניגוריה הציבורית	2.1
66	פעילות פורום בקרת איכות הייצוג	2.2
67	השתלמויות לצוות הסניגורים החיצוניים והפנימיים	2.3
67	הסתייעות הסניגוריה הציבורית במומחים	2.4
67	שדרוג מערך המומחים והוצאות הגנה	2.4.1
68	כניסת מומחים למתקני הכליאה	2.4.2
69	מחסור חמור במומחים בתחום הרפואה המשפטית	2.4.3
69	ייעוץ סוציאלי חיצוני	2.4.4
73	פעילותה המוסדית של הסניגוריה הציבורית	3
73	מעורבות פעילה בשינויי חקיקה	3.1
73	הצעות חוק המצויות בשלבי חקיקה מתקדמים	3.1.1
76	ענייני חקיקה הנדונים בוועדות מקצועיות בהן חברים נציגי הסניגוריה הציבורית	3.1.2
77	ידיד בית משפט	3.2
79	פעילות הסניגוריה הציבורית לשיפור תנאי כליאה	3.3
81	תרומת הסניגוריה הציבורית לפיתוח הליכים חלופיים	3.4
83	קליניקות במוסדות אקדמיים העובדות בשיתוף פעולה עם הסניגוריה הציבורית	3.5
85	הקמתה של קבוצת בוגרי הסניגוריה הציבורית	3.6
86	קשרים עם גורמים בחו"ל	3.7
88	היבטים ארגוניים	4
88	שינוי מבנה ארגוני	4.1
90	פיצול מחוז תל אביב-מרכז	4.2
92	מחסור בכוח אדם בצוות המנהלי	4.3
93	דוברות ותקשורת	4.4
95	ניהול ידע ומיחשוב	5
95	ניהול הידע והמידע המקצועי בסניגוריה הציבורית	5.1
95	כתב העת "הסניגור"	5.2
96	פורטל יחידתי	5.3
97	פיתוח אתר האינטרנט ודף הפייסבוק של הסניגוריה	5.4
98	פיתוח כלים טכנולוגיים	5.5
101	פעילות הסניגוריה הציבורית באמצעות עורכי דין חיצוניים	6
101	עבודה במיקור חוץ	6.1
102	דרכי העסקה ותשלום	6.2
104	הרכבת רשימת הסניגורים הציבוריים	6.3
105	התחלופה ברשימת הסניגורים הציבוריים	6.4
106	מינוי סניגורים וחלוקת העבודה ביניהם	6.5

109	7. היקף הפעילות	109
109	7.1 שיעור הפעילות היחסית	109
109	7.2 עצירה בגידול בהיקף העבודה	109
110	7.3 פילוח ההליכים לפי סוג הליך וסוג בית משפט	110
112	7.4 פילוח הליכים לפי עילות מינוי	112
115	7.5 חלוקת היקף העבודה בין המחוזות	115
116	8. עלות הפעילות	116
116	8.1 שכר טרחה, הוצאות ועלות להליך	116
117	8.2 ביצוע בפועל מול תכנית העבודה השנתית	117
118	8.3 חובת תשלום של זכאים לייצוג	118

בית המשפט העליון דחה בקצרה את הטענות ביחס להכרעת הדין, אך קיבל את הערעור על גזר הדין במובן זה שהופחתו שנתיים מעונש המאסר בפועל (ייצגה עו"ד גבי לסקי).

- ע"פ 5535/12 **אנגוסם כאברי נ' מדינת ישראל**, ע"פ 6471/12 **בשיר נ' מדינת ישראל** – בית המשפט העליון הקל בעונשם של נאשמים בשוד, והתייחס בהרחבה, תוך ביקורת על בית המשפט המחוזי, לשאלת מדיניות הענישה בתיקים בהם הנאשמים הם מבקשי מקלט ממוצא אפריקאי. בית המשפט קבע כי לא ניתן להתחשב לצורך קביעת רף הענישה בהשתייכותו של נאשם לקבוצה זו או אחרת באוכלוסייה, וכי לא ניתן לקבוע סטנדרט ענישתי שונה בשל מוצאו האתני של אדם או השתייכותו החברתית (ייצגו עו"ד טל ענר ועלאא מסארווה). יצוין, כי לאחר מתן פסק הדין התקבלו ערעורים נוספים בהסתמך עליו (כך למשל, ע"פ 1127/13 **גברזגי נ' מדינת ישראל** (ייצג עו"ד ניר אלפסה)).
- רע"פ 8665/12 **ברהנה נ' מדינת ישראל** – הקלה בעונש וביטול עונש מאסר, במסגרת בקשת רשות ערעור ("גלגול שלישי"), משיקולי שיקום (ייצג עו"ד טל ענר).
- ע"פ 7781/12 **פלוני נ' מדינת ישראל** – דוקטרינת "הבגירים הצעירים" – בית המשפט העליון הקל בעונשו של המערער תוך דיון מקיף במאפייניה המיוחדים של קבוצת הנאשמים הבגירים הצעירים, וקביעה שמדובר בקבוצה הראויה להתייחסות מובחנת במסגרת ההליך הפלילי (ייצגה עו"ד נטע פת).
- ע"פ 2651/11 **פלוני נ' מדינת ישראל** – הקלה בעונש בעבירת שוד. המערער הורשע בשמונה עשר מעשי שוד של סניפי בנק הדואר ברחבי הארץ באמצעות אקדח פלסטיק, בצירוף לעבירות נלוות. הוא נדון בבית המשפט המחוזי לתשע שנות מאסר בפועל. בעקבות גילויה של מחלה קשה לאחר מתן גזר הדין, הפחית בית המשפט העליון שנתיים מעונש המאסר בפועל (ייצגה עו"ד אורית חיון).
- ע"פ 2691/12 **ינגדאישום נ' מדינת ישראל** – הקלה בעונש בעבירות אלימות חמורות. תיק חמור של עבירות אלימות שביצע פועל תאילנדי בחבריו, בסכין ארוכה המשמשת לגדיד תמרים. הוגש ערעור על ההרשעה באישום הקל יותר, וכן ערעור על חומרת העונש. בדיון הציעו השופטים למערער לחזור בו מהערעור על הכרעת הדין, והפחיתו 4 שנים מעונש המאסר בפועל (ייצגה עו"ד איילה צבן).
- ע"פ 6305/13 **נוביקוב נ' מדינת ישראל** – הקלה בעונש בעבירות רכוש. המערער הורשע בבית המשפט המחוזי, על פי הודאתו, בעבירות של קשירת קשר לביצוע פשע, התפרצות ושינוי זהות של רכב, ונדון לעונש של 10 חודשי מאסר בפועל. המערער הוא צעיר נורמטיבי שמחלים ממחלת הסרטן וביצע את העבירה על רקע מצוקה כלכלית, הודה מיד במשטרה ואף שיתף פעולה והפליל את שותפיו. בית המשפט העליון קיבל את הערעור והמיר את עונש המאסר לשישה חודשי עבודות שירות (ייצג עו"ד אבי כהן).

1.7 ייצוג במשפטים חוזרים

כיום ידוע כי הרשעות שווא מתרחשות הלכה למעשה. המיתוס לפיו רק אנשים אשמים מורשעים ונענשים, הופרך זה מכבר. המחלוקת הקיימת היא אפוא על היקף התופעה ולא על עצם קיומה. להערכת הסניגוריה הציבורית, היקף התופעה של הרשעות שווא הוא משמעותי יותר ממספר המקרים שבהם מורה בית המשפט העליון על עריכתו של משפט חוזר. קיומן של בעיות מוסדיות המקשות על איתור ותיקון הרשעות שווא, בצירוף מדיניות היד הקמוצה שבה נוקט בית המשפט העליון בדונו בבקשות למשפט חוזר – מביאים לכך שקיימת תופעה, שאינה זניחה ואינה שולית, של אנשים חפים מפשע הנושאים במאסרים כבדים.

בספר מקיף בנושא זה שפורסם לאחרונה, העריך פרופ' בועז סנג'רו כי שיעור הרשעות השווא בישראל עומד על כ-5%. המשמעות של נתון זה לדבריו היא בכל רגע נתון יושבים בבתי הסוהר כאלף אסירים חפים מפשע.³² אך גם מי שאינם שותפים לעמדתו של פרופ' סנג'רו באשר לממדי התופעה של הרשעות שווא, אינם רשאים להישאר אדישים כלפיה. שהרי גם מקרה בודד של הרשעת שווא, ודאי שכך כאשר מדובר בעבירות חמורות הנושאות בחובן מאסר ממושך, הוא בבחינת טרגדיה אנושית, הפוגעת לא רק בנידון ובמשפחתו אלא גם בחברה כולה – כאשר בסופו של יום העברין האמיתי נותר מהלך חופשי. המדובר בעוול חברתי ומוסרי ממדרגה ראשונה, שכל מערכת משפט מתוקנת צריכה לשאוף לצמצמו ולתקנו ככל הניתן.

לחשיפתן של הרשעות שווא תרומה שאינה מתמצה אך בתיקון העוול שאירע. הפקת לקחים מהרשעות שווא שהתרחשו בעבר עשויה להביא גם למניעתן של הרשעות דומות בעתיד. על כן, יש חשיבות רבה באיתור הסיבות שהובילו להיווצרותן של טעויות וביצירת הסדרים ונהלים שימנעו את הישנותן במקרים עתידיים. יתרה מכך, קיימת חשיבות ראשונה במעלה בהתחקות אחר הראיות המועדות לפרענות, כלומר אותן ראיות אשר היו הבסיס להרשעה בחלק ניכר מהרשעות השווא שנחשפו.

מחקרים מסוג זה, המבקשים להתחקות אחר הגורמים להרשעות שווא, קיימים למכביר בארצות-הברית. מאז סוף שנות התשעים של המאה הקודמת שוחררו מבתי הסוהר בארצות הברית למעלה מ-1,300 אנשים, לאחר שהתברר כי הורשעו הרשעת שווא. בחלק גדול מהמקרים הוכחה החפות של אותם אנשים בוודאות באמצעות בדיקות דנ"א, אשר לעיתים הביאו גם לגילוי העברין האמיתי. רוב המשוחררים נשאו במאסרים כבדים ביותר וחלקם המתינו להוצאתם להורג. מחקרים שנערכו על רקע מקרים אלה, גילו כי בין הסיבות הנפוצות להרשעת שווא – זיהוי מוטעה בידי עדי ראיה, הודאות כוזבות של חשודים, ראיות נסיבתיות מטעות, הישענות מופרזת על ראיות "מדעיות", התנהלות לקויה של גורמי חקירה ותביעה ועוד. הפרופ' סמואל גרוס מבית הספר למשפטים של אוניברסיטת מישיגן, הוא עורכו של ה-National Registry of Exonerations – מרשם המתעד את כל המקרים בהם נחשפו הרשעות שווא מאז 1989.³³ מחקר שנערך על בסיס המקרים שתועדו במרשם הוביל לממצאים מדהימים: ב-37% מהמקרים הרשעת השווא של הנידון התבססה על עדות ראייה שגויה; ב-12% מהמקרים הרשעת השווא התבססה על הודאת שווא, כלומר הודאת הנידון בעבירות שאותן הוא כלל לא ביצע (גם כאשר לא הופעלו כלפיו אמצעים פסולים כגון אלימות); עוד התברר, כי האחוזים הולכים וגדלים ככל שמדובר בעבירות חמורות יותר (עד כדי כך שבעבירות מין 74% מהרשעות השווא התבססו על עדות ראייה מוטעית ובעבירות המתה 20% מהרשעות השווא התבססו על הודאות שווא).

בישראל, המנגנון העיקרי לתיקון הרשעות שווא הוא מוסד **המשפט החוזר**, המוסדר בסעיף 31 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: "חוק בתי המשפט"). מאז קום המדינה ועד היום, מספר הפעמים בהם הורה בית המשפט העליון על עריכתו של משפט חוזר הוא מצומצם ביותר ועומד על 26 בלבד. יש לקחת בחשבון כי במקרים הנדירים בהם מורה בית המשפט העליון על עריכתו של משפט חוזר – ניצב הנידון רק בפתחו של הליך משפטי חדש, שבסופו יוכרע דינו פעם נוספת. ואכן, בחינה של מקרים אלה מעלה כי ב-5 מהמקרים בהם הוחלט על קיומו של משפט חוזר – הסתיים המשפט בהרשעה פעם נוספת. יוצא, אפוא, כי מספר הטעויות (קרי, הרשעות השווא) אשר מערכת המשפט הישראלית הייתה מוכנה להכיר בהן הוא קטן ביותר, מזערי ממש לנוכח עשרות אלפי ההליכים הפליליים המתנהלים בכל שנה. נתון מטריד זה אינו מאפשר לערוך מחקר יסודי אודות הסיבות המובילות להרשעות שווא בישראל. מאידך, נדמה כי המסקנות אותן ראוי להסיק מהמחקרים שנערכו בארצות-הברית עשויות להיות רלוונטיות גם בהקשר המקומי: כך למשל, אין כל

³² ר' בועז סנג'רו **הרשעות חפים משפיע בישראל ובעולם – גורמים ופתרונות** 34-42 (2014).
³³ לאתר המרשם: <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/about.aspx>

סיבה להניח כי מגבלות הזיכרון האנושי אינן משפיעות על עדי ראייה בישראל וכי אלה חסינים בפני טעויות; אף אין כל סיבה להניח כי החשוד הישראלי עמיד יותר ללחץ החקירה ואינו עלול ליטול על עצמו אחריות לעבירות שבהן לא חטא. ואכן, לתופעת עדות הראייה השגויה ולתופעת הודאות השווא קיים תיעוד מוכח גם בישראל. מכאן הזהירות הרבה – וייתכן שאף החשדנות – שבה יש לנקוט ביחס לראיות אלו.

מערכת המשפט הפלילי הישראלית, ככל מערכת משפט, היא מערכת אנושית, וככזו היא עלולה גם לטעות. אין כל סיבה להניח ששיעור הטעויות בישראל נמוך משמעותית מזה שהוכח בשיטות משפט דומות כגון ארצות-הברית ואנגליה. ואולם, כמתואר להלן, בישראל קיימים קשיים מבניים מהותיים בדרך לאיתורן של הרשות שווא ולתיקונן.

להלן נסקור בהרחבה את פעילותה של הסניגוריה הציבורית בכל הנוגע לייצוג במשפטים חוזרים, ונעמוד על הקשיים המוסדיים המונעים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל.

1.7.1 אודות המחלקה למשפטים חוזרים

המחלקה למשפטים חוזרים בסניגוריה הציבורית הוקמה בשנת 2003. מאז הקמתה טיפלה המחלקה בכ- 330 פניות לייצוג בבקשות למשפט חוזר; כ-270 מהפניות נדחו, לאחר שנמצא כי אין אפשרות להגיש עבור הפונה בקשה למשפט חוזר; 60 הפניות הנותרות מצויות בשלבי בדיקה שונים. עד היום, הגישה הסניגוריה הציבורית 14 בקשות למשפט חוזר, מתוכן 4 התקבלו ו-10 נדחו.

סמכותה של הסניגוריה הציבורית לייצג נידונים בהליך של בקשה למשפט חוזר קבועה בסעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית. הסעיף קובע כי זכאי לייצוג בהליך פלילי "נידון המבקש משפט חוזר, שנתקיים בו אחד התנאים האמורים בסעיף 15(א)(1) עד (3) או (ג) לחוק סדר הדין הפלילי, ואשר הסניגור הציבורי הארצי קבע שיש מקום להגיש בעבורו בקשה למשפט חוזר".

סמכותה זו של הסניגוריה הציבורית נקבעה בחוק לראשונה בשנת 2001. עד שנת 2001 לא הייתה לסניגוריה הציבורית סמכות עצמאית להחליט על ייצוג של אדם בבקשה למשפט חוזר. לפני כן ייצגה הסניגוריה הציבורית רק בבקשה אחת למשפט חוזר – בפרשת עמוס ברנס – וזאת מכוח החלטה של בית המשפט העליון, שניתנה לפי סעיף 15(ה) לחוק סדר הדין הפלילי.

מאז תיקון החוק האמור, מוגשות לסניגוריה הציבורית פניות של נידונים המבקשים כי תייצגם בהליך של משפט חוזר. זרם הפניות המוגשות בכל שנה הולך וגובר בהדרגה. בשנת 2003 הוקמה בסניגוריה הציבורית הארצית 'מחלקת משפטים חוזרים', שהיא מחלקה ייחודית העוסקת בטיפול בפניות אלו ובייצוגם של נידונים, אשר נמצא כי התגבשה בעניינם עילה למשפט חוזר, בפני בית המשפט העליון. לאור אופי העבודה וחוסר היכולת לתגמל באופן הולם עורכי דין חיצוניים, רוב רובה של העבודה נעשית על ידי אנשי המחלקה למשפטים חוזרים ולא על ידי עורכי דין מהצוות החיצוני. עומס העבודה המוטל על המחלקה למשפטים חוזרים הוא כבד: מספר הפניות הממוצע המוגש בכל שנה אל הסניגוריה הציבורית מתקרב ל-30. העבודה הכרוכה בבדיקת כל פנייה, כמתואר להלן, היא רבה ביותר. וזאת כאשר צוות המחלקה מונה שני עורכי דין (אחד מהם במשרה חלקית) ומתמחה בלבד.

הגשתה של בקשה לקבלת ייצוג בהליך של משפט חוזר מובילה לפתיחת הליך של 'בדיקה מוקדמת', במסגרתו בוחנת הסניגוריה הציבורית האם יש מקום להפעיל את הסמכות שבסעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית ולהגיש עבור הנידון בקשה למשפט חוזר. בין היתר בודקת הסניגוריה הציבורית אם מתקיימת בעניינו של

הנידון עילה למשפט חוזר, מבין ארבע העילות הקבועות בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט, וכן שוקלת שיקולים נוספים. במסגרת הליך הבדיקה המוקדמת עורכת הסניגוריה הציבורית סדרה של פעולות: איתור החומר והמוצגים מהתיק המקורי, כאשר בתיק ישן עשוי הליך איתור החומר להיות סבוך ביותר; לימוד התיק על בריו, כאשר בתיקים חמורים מדובר בחומר שהיקפו רב ביותר, שהצטבר בדיונים בערכאות השונות; איתור ראיות וחומר רלוונטי חדש שנוצר לאחר ההליך או חומר רלוונטי שאינו חדש, אך לא הוגש במהלך ההליך שהתנהל; איתור עדים וראיונים; ועריכת חקירות, בדיקות וחוות דעת.

עד היום הגישה הסניגוריה הציבורית 14 בקשות למשפט חוזר (דהיינו, מאז הקמת המחלקה למשפטים חוזרים מוגשות בין בקשה אחת לשתיים בכל שנה). מבין הבקשות שהוגשו, בארבעה מקרים הורה בית המשפט העליון על עריכת משפט חוזר, ובעשרה מקרים הבקשות נדחו. בנוסף, המחלקה למשפטים חוזרים הגישה לבית המשפט תגובה בבקשה למשפט חוזר שהגיש היועץ המשפטי לממשלה וכן נקטה בהליכים נוספים שבהם התעוררו שאלות הנוגעות להליך של משפט חוזר. בתוך כך, המחלקה הגישה עתירה לבג"ץ, בקשות חנינה, בקשות קציבה וערעור על עתירת אסיר במקרים הנוגעים לעבודתה.

1.7.2 הקשיים המוסדיים המונעים הגשת בקשות למשפט חוזר ותיקון הרשעות שווא בישראל

המחלקה למשפטים חוזרים פועלת, כאמור, מכוח סמכותו של הסניגור הציבורי הארצי להחליט אם יש מקום לייצג פונה בבקשה למשפט חוזר לפי סעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית. לצורך כך נדרשת המחלקה לבדוק אם מתקיימת עילה למשפט חוזר, כאמור בדברי ההסבר להצעת החוק – "הסניגור הציבורי הארצי יוסמך להורות על בדיקה מוקדמת שבמסגרתה יוכל סניגור ציבורי לעיין במסמכים, לשוחח עם עדים ולאתר ראיות רלוונטיות. אם בסיום הבדיקה המוקדמת יסתבר שיש מקום להגיש בקשה למשפט חוזר, ושלכאורה נתקיימה עילה מהעילות למשפט חוזר, אזי תוגש בקשה בעבור הנידון".³⁴

במהלך השנים מאז הקמת המחלקה למשפטים חוזרים התעוררו קשיים מוסדיים ניכרים המגבילים את האפשרות להגיש בקשות למשפט חוזר ולתקן הרשעות שווא בישראל, הלכה למעשה. קשיים אלה, אף יוצרים מכשול המקשה – ולעיתים אף מונע – מהסניגוריה הציבורית למלא סמכויות שהוטלו עליה על פי חוק.³⁵ בין הקשיים המוסדיים השונים, ניתן למנות את אלה:

א. הגבלת העברתם של חומרי חקירה ומוצגים

במשך שנים הפרקליטות הגבילה את העברתם של חומרי חקירה ומוצגים לעיונה של הסניגוריה הציבורית, הציבה דרישות הנמקה ואף גרמה להימשכות בלתי נסבלת של ההליכים בעניין. לשם ההמחשה, נציין כי קיימות פניות שבהן בקשותיה של הסניגוריה אל הפרקליטות לאפשר לה לעיין בחומרי חקירה לא נענו חודשים ארוכים ואף שנים. נכון להיום, חלק הארי של עבודת המחלקה למשפטים חוזרים מושקע באיתור חומר ובהתכתבות מול הרשויות השונות המחזיקות בו. ההשלכה שיש למצב עניינים זה על קצב הטיפול בפניות היא ברורה מאלה, וכל זאת שעה שבפני המחלקה למשפטים חוזרים מונחות עשרות פניות של נידונים הטוענים

³⁴ הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 28) (משפט חוזר, זיכוי על אתר והענקת סמכויות לסניגוריה), התשס"א-2000 (הצעות חוק התשס"א, מס' 2926, בעמ' 42).

³⁵ לפירוט נוסף של הבעיות המוסדיות, ר' אפרת פינק ורותם רוזנברג-רובינס, "על הבעיות המוסדיות המונעות תיקון של הרשעות שווא בישראל", מעשי משפט ה' 193 (2013).

לחפותם. הסניגוריה הציבורית מקיימת מזה שנים דין ודברים בנושא זה עם גורמים בכירים. בין היתר התקיימו פגישות עם היועץ המשפטי לממשלה, פרקליט המדינה היוצא ומנהל המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה. לאחרונה, פנו הסניגור הציבורי הארצי והממונה על משפטים חוזרים במכתב נוסף אל פרקליט המדינה ופירוטו בהרחבה את הקשיים הכרוכים במצב הקיים. תשובתו של פרקליט המדינה, אשר על פניה יש בה משום שיפור לעומת עמדות קודמות של הפרקליטות, נלמדת עתה על ידי הסניגוריה הציבורית.

ב. מניעת האפשרות לערוך בדיקות עצמאיות במוצגים

יכולתה של הסניגוריה הציבורית לבצע בדיקות עצמאיות במוצגים מוגבלת ביותר. כוונת הדברים היא לבדיקות שלא נערכו במהלך המשפט, היכולות לשפוך אור על זהותו של מבצע העבירה. חלק מהבדיקות הללו הן בדיקות פורנזיות, כגון בדיקות דנ"א, אשר ההתפתחות המדעית מאפשרת כיום לבצען, וזאת בניגוד למצב ששרר בעת שהמשפט נערך. לעיתים, המניעה לערוך את הבדיקות נובעת מסירובה של הפרקליטות להעביר לידי הסניגוריה הציבורית את המוצגים; לעיתים, מניעה זו נובעת מכך שהמוצגים בתיק אבדו או בוערו – סוגיה עליה יורחב בהמשך. הסניגוריה הציבורית סבורה כי בדיקות מסוג זה הן חיוניות לשם קבלת החלטה בשאלה אם יש מקום להגיש עבור הנידון בקשה למשפט חוזר. עמדת הסניגוריה הציבורית היא כי זוהי אף זכותו של נידון שהורשע – לבצע בחומר הראיות שהוביל להרשעתו בדיקות מסוג זה ולהיאבק על הוכחת חפותו. ומעל הכל, הסניגוריה הציבורית סבורה כי גם התביעה אמורה להיות מעוניינת בעריכת בדיקות כאלו, העשויות להביא לעשיית צדק ולחשיפת האמת.

במסגרת אחת הפניות המונחות לפתחה של המחלקה למשפטים חוזרים, הגיעו חילוקי הדעות בין הסניגוריה הציבורית לפרקליטות המדינה עד כדי הגשת עתירה לבג"ץ.³⁶ הפונה באותו מקרה – מר **עובדיה שלום** – הורשע בשנות התשעים בעבירות של שוד ורצח ומאז טוען באופן עקבי לחפותו. בקשתה של הסניגוריה לערוך במוצגים הקיימים בתיקו של מר עובדיה שלום בדיקות דנ"א נתקלו בסירוב הפרקליטות. בעתירה נטען, כי סירובה של הפרקליטות מונע מהסניגוריה הציבורית, כרשות מינהלית בעלת עצמאות מקצועית, לממש את הסמכות המוקנית לסניגור הציבורי הארצי ואת החובה המוטלת עליו לפי חוק. בכך נפגע באופן חמור האינטרס הציבורי שבעריכת בדיקה רצינית, על ידי גוף ממלכתי מקצועי, של טענות קשות בדבר הרשעת שווא ועיוות דין. עוד נטען, כי עמדת הפרקליטות פוגעת באופן קשה בזכותו של מר עובדיה שלום להיאבק על חפותו, זכות המעוגנת במוסד המשפט החוזר והנגזרת גם מהזכות החוקתית לכבוד, לחירות ולהליך הוגן. לאחר הגשת העתירה, חזרה בה הפרקליטות מסירובה ואיפשרה לסניגוריה את מבוקשה. ברקע הדברים התגלה, כי בני משפחתו של המנוח כלל לא נשאלו לעמדתם ביחס לעריכת בדיקות אלו, וזאת אף שלכל אורך הדרך הפרקליטות נימקה את סירובה לאפשר את עריכת הבדיקות, בין היתר, בפגיעה בשלוות נפשם של בני המשפחה. חזרתה של הפרקליטות מהסירוב שבו התבצרה אמנם סלל את הדרך לעריכת בדיקות בעניינו הספציפי של מר עובדיה שלום, אך יחד עם זאת נמנעה בכך הכרעה עקרונית של בית המשפט העליון בסוגיה חשובה זו של עריכת בדיקות מדעיות לאחר שההליך המשפטי הפך חלוט. ניסיונה של הסניגוריה הציבורית למלמד עוד כי פרקליטות המדינה לא שינתה את גישתה העקרונית בסוגיה ועודנה מערימה קשיים על הסניגוריה, המבקשת לבצע בראיות בדיקות מדעיות, כחלק מהליך הטיפול בפניות לייצוג בהליך של משפט

³⁶ בג"ץ 5968/11 הסניגוריה הציבורית נ' מדינת ישראל; עותק מהעתירה זמין לעיון כאן: <http://index.justice.gov.il/Units/SanegoriaZiborit/News/Pages/Bagats+ovadva+shalom.aspx>

חוזר. כל זאת מתרחש בישראל, שעה שהניסיון שהצטבר במדינות זרות – ובייחוד בארצות-הברית – מלמד על חשיבותן העצומה של בדיקות מדעיות הנערכות לאחר שההליך הפך חלוט, לשם תיקון הרשעות שווא.

גם בנושא זה עסקה ההתכתבות האחרונה עם פרקליט המדינה. ואולם, לאחר קבלת תשובתו של פרקליט המדינה בעניין זה, נתקבלה לאחרונה בבית המשפט העליון ההחלטה בבש"פ 3303/14 **בר יוסף נ' מדינת ישראל** (ניתן ביום 9.7.2014). במסגרת החלטה זו, קבעה השופטת ברק-ארז כי אין חולק על כך שלנידון קיימת הזכות לבקש מבית המשפט כי יורה על עריכת בדיקות במוצגים לקראת הגשת בקשה למשפט חוזר, וכי בית המשפט יורה לעשות כן בהתקיים תנאים המצדיקים זאת. השופטת ברק-ארז אף קבעה כי יש להרחיב את אמות המידה הנשקלות לצורך החלטה בבקשות מסוג זה. כמו כן ציינה השופטת ברק-ארז את הצורך בהסדרה חקיקתית של הסוגיה של עריכת בדיקות לקראת משפט חוזר.

יש לקוות כי החלטת בית המשפט העליון תביא לשינוי מהותי בגישת הפרקליטות ולנכונות מוגברת מצידה לערוך בדיקות במוצגים לאחר תום המשפט, כמו גם לשינוי החקיקתי הנדרש.

ג. הסדרה לקויה של נושא שמירת המוצגים

נושא שמירת המוצגים אינו זוכה להסדרה הולמת, והדבר מוביל למצב בלתי מתקבל על הדעת. גם כאשר הפרקליטות אינה מתנגדת לעריכת בדיקות במוצגים, אין בכך כדי להבטיח שניתן יהיה לבצע אותן. הקשיים המתעוררים בהקשר זה הם גם במובן של אי-שמירת מוצגים וגם במובן של אופן שמירת המוצגים. ניסיונה של הסניגוריה הציבורית מלמד כי אין גורם אחד אשר האחראיות לשמור מוצגים הופקדה בידיו, ואלה עשויים להימצא במקומות שונים – פעם בתיק בית המשפט, פעם בתחנת המשטרה אשר ביצעה את החקירה, פעם במטה הארצי ופעם במכון לרפואה משפטית. מצב זה מערים קושי על הסניגוריה הציבורית, אשר בעת טיפול בפנייה לייצוג בהליך של משפט חוזר נאלצת לפנות לגורמים שונים בתקווה שהמוצגים יימצאו בידי אחד מהם. אין זה נדיר כי בתום בירור שאותו יוזמת המחלקה למשפטים חוזרים מתברר כי המוצגים בתיק אינם קיימים עוד. באחת מהחלטות בית המשפט העליון בהליך של בקשה למשפט חוזר שהתנהלה בפניו, קבע בעבר הנשיא ברק כי הסוגיה של שמירת מוצגים מוסדרת על ידי חוק הארכיונים, התשט"ו-1955.³⁷ הנשיא ברק ציין כי לאור האמור בחוק הארכיונים, בתיקים מסוימים – תיקי רצח למשל – מוטלת חובה לשמור את המוצגים **לצמיתות**. עוד קבע הנשיא ברק, כי ביעור מוצגים מקום בו קיימת חובת שמירה **היא פעולה בניגוד לחוק**.³⁸

הגיונה של החובה לשמור מוצגים הוא ברור מאליו. למרבה הצער, ניסיונה של הסניגוריה הציבורית מראה כי היא אינה מקיימת במקרים רבים. בחלק מהפניות המוגשות אל מחלקת משפטים חוזרים, מתבשרת הסניגוריה הציבורית כי המוצגים בתיק בוערו. מבדיקה עולה, כי אין הנחיות או נהלים מסודרים בכל הנוגע לנושא של ביעור מוצגים – ולמעשה, שוטרים ותובעים נוקטים בהליכים אלה ביוזמתם ולפי שיקול דעתם, ללא כל הסדרה מערכתית של העניין. יתרה מכך, בחלק מהפניות המוגשות אל המחלקה למשפטים חוזרים, בדיקה מעלה כי המוצגים פשוט אבדו ואין אפשרות לאתרם.

כך קרה, שבאחת הפניות המונחות כיום בפני הסניגוריה הציבורית – דובר באדם שהורשע ברצח וטוען מאז, משך 20 שנה, לחפותו. בעת המשפט לא נערכו בדיקות דני"א במוצגים שונים. הסניגוריה הציבורית סברה כי אפיק הבדיקות המדעיות הוא אפיק שיש למצותו וביקשה לאתר את המוצגים בתיק. בתום בדיקה מקיפה

³⁷ ר' מ"ח 6148/95 **עזריה נ' מדינת ישראל**, פ"ד נא(2) 334 (1997).

³⁸ שם, בעמ' 359.

התברר כי הראיה המרכזית ביותר עבור הנידון – גרב ניילון שמבצע העבירה חבש לראשו – נעלמה ואיננה עוד. יודגש, כי במקרים בהם הסניגוריה הציבורית סבורה שאפיק הבדיקות המדעיות הוא הדרך היחידה להתקדם בתיק – המשמעות שיש לביעור מוצגים או אובדנם היא סגירת הפנייה בהעדף אפשרות לטפל בה. על רקע הדברים הללו, לא יהיה זה מופרז לומר כי הנושא של שמירת מוצגים דורש הסדרה באופן בהול ממש.

אף בהחלטה שניתנה בפרשת **בר יוסף הנ"ל**, ציינה השופטת ברק-ארז כי ההסדרה הנורמטיבית של סוגיית שמירת מוצגים לוקה בחסר. יצוין, כי כבר לפני שנים אחדות פנתה הסניגוריה הציבורית בנושא זה אל שר המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה. במהלך השנה החולפת השתתפו הממונה על משפטים חוזרים והממונה על חקיקה בסניגוריה הציבורית בצוות הדין בנושא שמירת מוצגים ומבקש לגבש טיוטה להצעת חוק בנושא. הצוות – עליו נמנים, בין היתר, נציגי הפרקליטות, המשטרה ומחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים – טרם סיים את עבודתו.

ד. האצלת סמכותו של היועץ המשפטי להגיב לבקשות למשפט חוזר לממשלה לפרקליט המדינה

היועץ המשפטי לממשלה, שבעבר טיפל באופן אישי בפניות למשפט חוזר, אצל את סמכותו לפרקליטות המדינה, והיא זו שמגישה את תגובתה לבקשתו של הנידון. האצלה זו של הסמכות מציבה את פרקליטות המדינה במצב של ניגוד עניינים מובנה מאחר ומדובר בתיקים שהיו בטיפול בשלב ניהול התיק והערעור. לא זו אף זו, ישנם מקרים בהם אותו פרקליט שטיפל בערעור ממשיך לטפל בבקשה למשפט חוזר.

עמדת הסניגוריה הציבורית היא למצב זה יש השפעה על נכונותה של המערכת להכיר בטעויות שנפלו בהרשעתו של אדם, וכי יש חשיבות לכך שבחינת בקשות למשפט חוזר תיעשה על ידי גורם שלא הייתה לו מעורבות קודמת בתיק.

ה. חקיקה לא מספקת בתחום המשפטים החוזרים

החקיקה הקיימת בישראל לא מספקת מענה ראוי לסוגיות מרכזיות בתחום, כגון: סמכויות הסניגוריה הציבורית כרשות מינהלית הבודקת פניות לייצוג בבקשות למשפט חוזר; זכותו של נידון לעריכת בדיקות מדעיות במוצגים לאחר סיום המשפט; זכותו של נידון לעיין בחומר חקירה – הן חומר החקירה המקורי והן במידע רלוונטי חדש, שנוצר לאחר ההרשעה; ושמירת מוצגים. מאז הוקמה המחלקה למשפטים חוזרים בסניגוריה הציבורית נעשים ניסיונות לפעול לשינויי חקיקה בנושאים אלה הדורשים הסדרה.

לסיכום האמור עד כה, הסניגוריה הציבורית מבקשת להתריע כי הקשיים המתוארים לעיל מגבילים את האפשרות להגיש בקשות ראיות למשפט חוזר, ומביאים לידי כך שהכלי המרכזי שנועד לאפשר תיקון של הרשעות שווא חלוטות – הוא הליך המשפט החוזר – אינו ממלא אחר ייעודו. מאז קום המדינה ניתן משפט חוזר רק ב-26 מקרים, זאת כאשר מדי שנה ישנן עשרות אלפי הרשעות בפלילים. עובדה זו, בצירוף הניסיון המצטבר בעולם, מביאים למסקנה המצערת כי בישראל ישנם חפים מפשע המרצים עונשי מאסר וכי המערכת לא עושה די כדי לתקן עיוות דין זה.

בשנת 2013 התקבלו במשרדי הסניגוריה הציבורית 29 פניות חדשות לייצוג בהליך של בקשה למשפט חוזר, לפי סעיף 18(א)(9) לחוק הסניגוריה הציבורית. בשנה זו, הגישה הסניגוריה הציבורית שתי בקשות למשפט חוזר. הטיפול ב-33 פניות הסתיים, לאחר שבתום הליך הבדיקה המוקדמת הסניגוריה הציבורית סברה כי אין באפשרותה להגיש בקשה למשפט חוזר עבור הפונים.

בקשה למשפט חוזר הוגשה עבור פלוני במ"ח 3139/13, אשר הורשע בעבירת רצח ובעבירות נוספות לאחר שהמית את אשתו ביריות. כבר בעת שהמשפט התנהל היה ברור כי המבקש סובל מהפרעה נפשית משמעותית ביותר, אך נקבע כי היא אינה עולה עד כדי 'אי-שפיות הדעת' ולכן אין מקום לפטור אותו מאחריות לעבירה, כי אם להרשיעו. בעת ההרשעה, העונש הקבוע לצד עבירת הרצח היה מאסר עולם ועונש זה בלבד. לבית המשפט לא הייתה אפוא כל אפשרות להקל עם מבצעי העבירה בנסיבות חריגות. כשנה לאחר שההליך הפך להיות חלוט, נכנס לתוקפו סעיף 300א לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: "חוק העונשין") ובו נקבעו נסיבות אשר בהתקיימן מוסמך בית המשפט להקל בעונשו של אדם שהורשע ברצח. אחת הנסיבות הנקובות בסעיף היא מצב שבו הנאשם סבל מהפרעה נפשית חמורה, שאינה עולה עד כדי מצב של 'אי-שפיות' הפוטרת מאחריות. בבקשה למשפט חוזר פירטה הסניגוריה הציבורית שורה של ראיות – חוות דעת ומסמכים שונים הנוגעים למצבו הנפשי של המבקש, שנערכו לאחר שהורשע. אחת מאותן חוות דעת נערכה על ידי פרופ' שמואל פניג. פרופ' פניג היה המומחה מטעם התביעה שקבע במשפטו של המבקש כי הלה אינו בלתי שפוי. בחוות דעתו החדשה, שצורפה לבקשה למשפט חוזר, כתב פרופ' פניג כי הוא אמנם עומד על כך שהמבקש לא ביצע את העבירות במצב שבו לא היה שפוי, אך קבע עוד – כי לדעתו מתקיימים במבקש התנאים להקלה בעונש הקבועים בסעיף 300א לחוק העונשין. פרופ' פניג עמד על כך שאילו סעיף זה היה קיים במועד המשפט, ראוי היה להחילו כבר אז על המבקש. הסניגוריה הציבורית טענה בבקשה למשפט חוזר כי מצב שבו העונש המוטל על אדם חמור מזה שהיה מוטל עליו אילו היה מבצע את אותם מעשים בדיוק כמה שנים לאחר המועד שבה ביצע אותם בפועל – הוא מצב בלתי נסבל. על כן, מן הראוי להחיל על המבקש את ההקלה בעונש הקבועה בסעיף 300א לחוק העונשין, אף שסעיף זה לא היה קיים בעת ביצוע העבירות. ביום 25.5.2014 החליטה המשנה לנשיא מרים נאור לדחות את הבקשה.

בקשה נוספת למשפט חוזר הוגשה עבור פלוני במ"ח 3378/13 (הבקשה הוגשה על ידי עו"ד יצחק בם מטעם הסניגוריה הציבורית), אשר הורשע בשנת 2009 בעבירות של העלבת עובד ציבור ואיומים. במהלך המשפט, פלוני לא יוצג בידי סניגור. זמן מה לאחר ההרשעה, פלוני אובחן כחולה סכיזופרניה. על רקע אבחון זה, הורה בית משפט על הפסקתם של הליכים פליליים אחרים שהתנהלו נגד פלוני והוצא נגדו צו לטיפול כפוי. המעשים שיוחסו לפלוני בהליכים האחרים – אלה שהופסקו על פי הוראת בית המשפט, לנוכח מצבו הנפשי של פלוני – אירעו בחלקם זמן קצר ביותר לפני האירועים שבעטיים הוא הורשע. לנתונים הללו הייתה חשיבות נוכח האפשרות הממשית כי מצבו הנפשי היה זהה גם במהלך האירועים שבגינם הורשע. עובדת היותו של פלוני חולה במחלת הסכיזופרניה כלל לא הייתה מונחת בפני בית המשפט, אשר הרשיע את פלוני בהיותו בלתי מיוצג. גם פלוני עצמו לא ידע על מחלתו אותה עת. אל הבקשה למשפט חוזר צורפה חוות דעת פסיכיאטרית ובה נקבע כי סביר להניח שגם בעת האירועים שבגינם הורשע פלוני הוא סבל ממחלת נפש ופעל במצב פסיכוטי, ומשכך, היה חסר יכולת של ממש להימנע ממעשיו. על כן הסניגוריה הציבורית טענה כי פלוני לא היה אחראי למעשיו ולא היה מקום להרשיעו. כן נטען, כי ניהולו של הליך משפטי כנגד נאשם חולה סכיזופרניה, בהיותו בלתי מיוצג, מהווה עיוות דין, וגם מטעם זה יש להורות על עריכתו של משפט חוזר. ביום 17.7.2014 החליטה המשנה לנשיא מרים נאור לדחות את הבקשה.

הליך נוסף בו נקטה מחלקת משפטים חוזרים – אך למרבה הצער לא צלח – הוא רע"ב 5547/13 **בדארנה נ' מדינת ישראל**. בהליך זה ביקשה הסניגוריה הציבורית לעורר לדיון את הסוגיה של שיקום האסירים המכחישים את מעורבותם בעבירות שבהן הורשעו, ובמיוחד של אסירים הנאבקים על חפותם במסגרת הליך של בקשה למשפט חוזר. הסיפור של בדארנה הוא דוגמה כואבת לכך שטענת חפות היא טענה הפוגעת באסיר ומביאה לשלילת פריבילגיות הניתנות לאסירים אחרים. בדארנה הורשע בכך שביצע עבירות מין בקטינה ובעקבות כך נגזרו לו 14 שנות מאסר. בדארנה טען לכל אורך הדרך לחפותו, והוא ממשיך לטעון כך גם כיום, לאחר שבקשה למשפט חוזר שהוגשה עבורו על ידי הסניגוריה הציבורית – נדחתה (מ"ח 6042/12). לאחר שריצה שני שלישים ממאסרו, פנה בדארנה אל ועדת השחרורים וביקש להשתחרר בשחרור מוקדם, כאמור בסעיף 9 לחוק שחרור על-תנאי ממאסר. הוא היה אותה עת בן 68 ומצבו הבריאותי היה ככי רע, לאחר שעבר אירוע מוחי שבעטיו חצי מפלג גופו שותק. ועדת השחרורים דחתה את בקשתו של בדארנה וזקפה לחובתו את העובדה שלא עבר כל הליך טיפולי-שיקומי בין כותלי הכלא, דבר המשליך – לדעת הוועדה – על מסוכנותו. יצוין, כי הסיבה לכך שבדארנה לא עבר הליך טיפולי היא **שבשירות בתי הסוהר אין כל תכנית טיפולית ייעודית לעבריני מין מכחישים**. לכן, מאחר שלכל אורך הדרך נקט בדארנה בהכחשה גורפת – הוא לא שולב בכל הליך טיפולי. התוצאה היא כי **הפרקטיקה הנוהגת היא שטענת חפות מהווה שיקול המונע את שחרורם המוקדם של אסירים**. לאחר שבית המשפט המחוזי דחה עתירה שהוגשה כנגד החלטת ועדת השחרורים, הוגשה לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור. בבקשה זו, ביקשה הסניגוריה לעורר לדיון את הדילמה בה מצויים אסירים אשר שחרורם המוקדם נמנע מפאת הכחשתם. נטען, כי קביעת כלל גורף לפיה הכחשה מהווה אינדיקציה למסוכנות, אינה לוקחת בחשבון את האפשרות לטעות בהרשעתו של אדם חף; וכי התפיסה לפיה הכחשה מעידה על מסוכנות עלולה לתמרץ אסירים לזנוח מאבק על חפותם, דבר שאינו ראוי ואף מנוגד לתכלית המשפט הפלילי לגילוי האמת ועשיית צדק. עוד נטען בבקשה, כי ההנחה לפיה הכחשה היא אינדיקציה למסוכנות ולרצידיביזם, בעיקר בתחום עבירות המין, הופרכה בשנים האחרונות במחקרים מדעיים. בנוסף, כיום קיימות שיטות טיפול ייחודיות המתאימות לאוכלוסיית האסירים המכחישים ואין מקום לתפיסה הרווחת בשירות בתי הסוהר, לפיה טיפול באוכלוסייה זו אינו יעיל. בית המשפט העליון קבע כי הסוגיות אותן העלתה הסניגוריה הציבורית בבקשה הן אמנם בעלות צביון עקרוני, אך הגיע למסקנה כי אין מקום לדון בהן במסגרת עניינו הפרטני של בדארנה. משכך – הבקשה נדחתה.

עומס הפניות המצויות בשלבי טיפול שונים במחלקת משפטים חוזרים, לצד כוח האדם המצומצם במחלקה והבעיות המוסדיות המקשות על מלאכת תיקון הרשעות השוא, הוביל לכך שנוצר צורך בסיוע מצד גורמים משפטיים חיצוניים הרואים חשיבות במלאכה זו. הסניגוריה הציבורית התברכה בשני מיזמים הפועלים יחד עמה בנושא זה. האחד הוא **"הפורום לתיקון הרשעות שוא"**, והשני הוא **פרויקט החפות בקליניקה לזכויות בהליך הפלילי של הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית**.

הפורום לתיקון הרשעות שוא נוסד בשנת 2012 והחל את פעילותו השוטפת במהלך השנה החולפת. אל הפורום גויסו מספר משרדי עורכי דין, מהמובילים בישראל, הפועלים בצוותא עם הסניגוריה לאיתור וביטול הרשעות שוא. עורכי הדין שנטלו חלק בפרויקט זה במהלך 2013 ועד היום הם: עו"ד נבות תל-צור ועו"ד ירון ליפסס ממשרד כספי ושות'; עו"ד יעקב וינרוט, עו"ד גרשון גונטובניק ועו"ד עודד גזית ממשרד ד"ר י. וינרוט ושות'; עו"ד אייל רוזובסקי, עו"ד נועה נודלמן ועו"ד לויאן סגל ממשרד צלרמאיר, פילוסוף, רוזובסקי ושות'; עו"ד דן שינמן, עו"ד נויט נגב, עו"ד איריס ניב-סבאג ועו"ד אלון ביכלר ממשרד שינמן-נגב-ניב; עו"ד פרופ' קנת מן ועו"ד פרופ' דוד ליבאי ממשרד ליבאי-מן; עו"ד רועי בלכר ועו"ד אלי זוהר ממשרד גולדפרב-זליגמן; עו"ד בעז בן צור, עו"ד דקלה סירקיס ועו"ד אלעד רום ממשרד בעז בן צור ושות'. עורכי הדין השותפים בפורום פועלים

לאיתורן של עילות למשפט חוזר בפניות קונקרטיות אשר הוגשו אל המחלקה למשפטים חוזרים. במהלך השנה הועברו לטיפול עורכי הדין החברים בפורום 8 פניות לייצוג בהליך של משפט חוזר ומתוכן שתי פניות נסגרו. הטיפול ב-6 הפניות הנותרות נמשך בימים אלה. חלק מעורכי הדין החברים בפורום פועלים גם במישור העקרוני ובקשיים המתעוררים לעוסקים בתיקון הרשעות שווא.³⁹ עורכי הדין החברים בפורום נפגשים לפגישות עבודה תקופתיות עם צוות המחלקה למשפטים חוזרים; כן נערכת פגישה שנתית בהרכב של חברי הפורום כולם.

פעילותו של פרויקט החפות בקליניקה לזכויות בהליך הפלילי של הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית החלה בשנת 2012, ונמשכה גם בשנה החולפת. הסטודנטים בקליניקה הונחו על ידי ד"ר ענת הורוויץ ופרופ' מירי גור-אריה (מנחות אקדמיות) ועוה"ד מני סולומון ושמרית איתי-חורב (מנחים קליניים). במסגרת הפרויקט, סטודנטים למשפטים מסייעים לעורך דין המקבל מהסניגוריה הציבורית פניות לייצוג בהליך של משפט חוזר. אל הפרויקט הועברו עד כה 10 פניות לייצוג בהליך של משפט חוזר; מתוכן 6 פניות נסגרו ו-4 עודן מצויות בשלבי טיפול שונים. יש לציין כי המודל של קליניקה לתיקון הרשעות שווא הפועלת בבית ספר למשפטים באוניברסיטה הוא דגם נפוץ מאוד בארצות-הברית, ולמעשה פרויקט החפות האמריקני החל את דרכו בדרך זו, בפרויקט שנוסד בשנת 1992 בבית הספר למשפטים ע"ש קרדוזו, על ידי עורכי הדין פיטר נויפלד ובארי שק.

במהלך שנת 2013 המשיכה הסניגוריה בהליכים לקראת חברות ב"רשת החפות" (Innocence Network). ארגון זה, אשר החל את פעילותו הרשמית בשנת 2005, הוא ארגון גג המאגד תחתיו גופים רבים הפועלים לתיקון הרשעות שווא. הארגון החל את פעילותו כאוסף של ארגוני פרויקט חפות שפעלו בארצות-הברית, אך עד מהרה פתח את שעריו גם לארגונים מקבילים ממדינות זרות. רשת החפות מונה כיום 65 ארגונים מרחבי העולם – בהם קליניקות לתיקון הרשעות שווא הפועלות באוניברסיטאות; עמותות וארגונים עצמאיים העוסקים בתיקון הרשעות שווא; וכן ארגוני סניגוריה ציבורית הפועלים בתחום זה. בין היתר חברים ברשת החפות כיום ארגוני הסניגוריה הציבורית מהמדינות מישגן, אוהיו ודלאוור. כן חברים ברשת החפות ארגונים מרוב המדינות בארצות-הברית וכן מאנגליה, ניו-זילנד, אוסטרליה, דרום אפריקה, הולנד, איטליה, אירלנד, צרפת וקנדה. רשת החפות מקיימת מדי שנה כנס מקצועי בנושאים הרלוונטיים לעוסקים בתחום של תיקון הרשעות שווא. בכנס מתאספים מדי שנה מאות משתתפים – בהם עורכי דין, חוקרים ומומחים פורנזיים – וחולקים זה עם זה את הניסיון שצברו בהליכים לתיקון הרשעות שווא. כן משתתפים בכנס עשרות אסירים ששחררו ממאסרם לאחר שמאבקים להוכחת חפותם צלח. המפגש המטלטל והבלתי אמצעי עם אסירים אלה הוא אות לכך שהתופעה של הרשעות שווא אינה כזו שניתן להתכחש לה או להתעלם ממנה. בכנס של 2013, שהתקיים בשארלוט, צפון קרוליינה, השתתפה המשנה לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר ענת הורוויץ, יחד עם עו"ד מני סלומון מפרויקט החפות בקליניקה לזכויות בהליך הפלילי של הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית. בכנס לשנת 2014, שהתקיים בפורטלנד, אורגון, השתתפו הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, והממונה על משפטים חוזרים בסניגוריה הציבורית, עו"ד קרן אבלין-הרץ.⁴⁰

הסניגוריה הציבורית רואה חשיבות רבה בהגברת המודעות הציבורית להיתכנותן של הרשעות שווא. ביום 19.6.2013 קיימה הסניגוריה הציבורית בשיתוף עם לשכת עורכי הדין כנס שעסק בנושא וכותרתו "הרשעות מחמת הספק". בכנס השתתפו הדוברים הבאים: שופט בית המשפט העליון, השופט ניל הנדל; המשפטן

³⁹ ר' גרשון גונטובניק, "טעויות של השיטה", עורך הדין 20, 113-108 (2013).

⁴⁰ לרשימה מפרי עטו של הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, על רשמיו מהנסיעה לכנס החפות בפורטלנד: <http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3634495,00.html>

והפסיכולוג פרופ' דן סיימון; מנהלת המחלקה למשפטים חוזרים היוצאת (וכיום השופטת), עו"ד אפרת פינק; המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) (דאז), עו"ד יהושע למברגר; עו"ד נבות תל-צור ועו"ד ירום הלוי. כמו כן, התקיימה במשרדי הסניגוריה הציבורית הארצית פגישה בין עורכי הדין מהצוות הפנימי לבין מר פרנקי קרילו (Franky Carrillo). מר קרילו הורשע ברצח כאשר היה בן 16 ונדון למאסר עולם; לאחר 20 שנות מאסר שוחרר מר קרילו מכלאו, לאחר שהתברר שהרשעתו הייתה שגויה. הקשר עם מר קרילו נוצר בעקבות השתתפותם של נציגי הסניגוריה הציבורית בכנס השנתי של רשת החפות. בשנת 2013 המשיכה המחלקה למשפטים חוזרים להפיץ מידעונים תקופתיים, ובהם סקירה על התפתחויות אחרונות בתחום בארץ ובעולם.

1.8 ייצוג חשודים ונאשמים עם מוגבלויות

בעשורים האחרונים גוברת בישראל הרגישות והמחויבות החברתית למצבם של אנשים עם מוגבלויות. חוקים כגון חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות, התשנ"ח-1998 וחוק הליכי חקירה והעדה (התאמות לאנשים עם מוגבלות שכלית ונפשית) התשס"ה-2005 (להלן: "חוק הליכי חקירה והעדה"), מהווים דוגמאות לחקיקה שמטרתה עיגון והבטחת זכויותיהם של אנשים בעלי מוגבלות לכבוד ולשוויון.

כחלק מהמחויבות הבסיסית לנהוג בשוויון נדרשות רשויות המדינה לבצע התאמות למציאת מסגרות עונשיות וטיפוליות הולמות עבור אנשים עם מוגבלויות גם בהליכים פליליים. פעמים רבות קיים קשר הדוק בין הלכות השכלית או ההפרעה הנפשית החמורה של הנאשם לבין עצם ביצוע העבירה, ולעיתים נראה כי כשלים של מערכות הרווחה והבריאות במתן טיפול הולם לאוכלוסייה זו מגדילים את הסיכון להסתבכות בעבירות בעתיד. הסניגוריה הציבורית, המייצגת רבים מבין הנאשמים בעלי המוגבלויות, מתריעה מזה זמן רב על הפלייתם לרעה של בעלי מוגבלויות ועל חוסר הצדק הגלום בכך שבהעדר מסגרות טיפוליות תומכות, נשלחים נאשמים לריצוי עונשי מאסר בפועל למרות שעונש זה אינו מתאים למצבם. הבעיה קיימת לגבי נאשמים עם לקות נפשית, אך היא חמורה במיוחד כשמדובר בנאשמים ונידונים הסובלים ממוגבלות שכלית קשה, שאינה עולה כדי פיגור כהגדרתו בחוק הסעד (טיפול במפגרים), התשכ"ט-1969 (להלן: "חוק הסעד").

אף שבמדינת ישראל אין מחקר או מסד נתונים שיכול ללמד על מצבם של נאשמים עם מוגבלויות שכליות ונפשיות, מחקרים בעולם מצביעים על תופעה של **ייצוג יתר של אנשים בעלי מוגבלויות שכליות ונפשיות בין כותלי בתי הסוהר** לעומת שיעורם באוכלוסייה הכללית. כמו כן, מחקרים אף מראים כי השהות בבית הסוהר היא טראומטית וקשה עבור אסירים בעלי לקות שכלית לעומת אסירים "רגילים" וכי הם פגיעים וחשופים לניצול, להתעמרות ולאלומות. הספרות מצביעה על מגוון רחב של אופנים בהם באה מצוקה זו לידי ביטוי: הם הופכים לקורבנות בידי אסירים אחרים; לעיתים קרובות הם מנוצלים פיזית, נפשית, מינית וכלכלית; במהלך מאסרם הם מבצעים עבירות משמעת רבות שנובעות מחוסר הבנה או מחוסר יכולת להסתגל לכללי ההתנהגות הנוקשים; הסיכוי שלהם להשתחרר שחרור מוקדם ברישיון הוא נמוך יותר, ולכן הם מרצים מאסרים ארוכים יחסית לעבריינים שביצעו עבירות דומות; וקיים חוסר מובנה בבתי הכלא במסגרות שיקומיות ובשירותים אחרים שמתאימים לצרכיהם. גם ההתמודדות היומיומית עם תנאים פיזיים קשים, צפיפות בתא וזמינות נמוכה של שירותי רווחה ורפואה מקשים על אוכלוסיית האסירים עם המוגבלויות יותר מעל אוכלוסיות אחרות. **התוצאה היא שאסירים בעלי מוגבלויות נענשים בחומרה רבה יותר בבתי הכלא ולפרקי זמן ארוכים יותר לעומת אסירים בעלי יכולות שכליות, נפשיות וחברתיות תקינות.**

הסניגוריה הציבורית פועלת בעבודת מטה מול משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות ומשרד המשפטים כדי לקדם מציאת פתרונות טיפוליים הולמים לעוברי חוק בעלי מוגבלויות שכליות ונפשיות.

נוהל הטיה של הצוות הבין משרדי בראשותה של עו"ד אנטלר-סגל ז"ל

הנוהל גובש בצוות שפעל בראשות עו"ד אנטלר-סגל ז"ל אשר כיהנה כפרקליטת מחוז תל-אביב, והוא מבוסס על "הטיה" של תיקים פליליים, אשר היו מיועדים למסלול של הגשת כתבי אישום, למסלול חלופי שינוהל על ידי שירות המבחן. התכנית מיועדת לחשודים בעבירות עוון נעדרי הרשעות קודמות. במסגרת ההליך החלופי מופנה החשוד לשירות המבחן, שם מותאמת עבורו תכנית התערבות אישית הכוללת רכיב אחד או יותר ממגוון אפשרויות, כגון: קבוצה חינוכית שיקומית, התנדבות בקהילה, פיצוי לנפגע העבירה, תרומה לגופים ציבוריים, צדק מאחה ועוד. סיום מוצלח של ההליך מוביל לגניזת התיק הפלילי.

לאחר השלמת המודל נחקק תיקון מס' 66 לחוק סדר הדין הפלילי בנושא "הסדר סגירת תיק מותנית", המסמך תובעים להעביר תיקים להליכים אלטרנטיביים להליך הפלילי, שנועד, בין השאר, לצורך "יצירת הלימה טובה יותר בין המעשה הפלילי ובין התגובה של מערכת אכיפת החוק".

הנוהל תוקצב לפיילוט של שנתיים שהחל לפעול בינואר 2013, ועד כה הופנו אליו כ-100 חשודים. בראש התכנית עומדת כיום עו"ד רות ארז מפרקליטות מחוז תל-אביב, והתכנית מופעלת בשירות המבחן למבוגרים בתל-אביב. הסניגוריה הציבורית הייתה שותפה לכתיבת הנוהל, והמשנה לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר חגית לרנאו, משמשת כנציגת הסניגוריה בוועדת ההיגוי של התכנית.

התכניות שהוזכרו הן חלק ממגמה רחבה יותר לנסות ולהקים אלטרנטיבות להליך הפלילי, למעצר ולמאסר. במסגרת מגמה זו ניתן למנת גם את דיוני ועדת דורנר לבחינת מדיניות הענישה והטיפול (לפירוט, ר' פרק 3.1.2), וכן את המאמצים השונים לבסס בארץ מודל של צדק מאחה גם עבור עוברי חוק בגירים. הסניגוריה הציבורית סבורה שגיבוש פרויקטים מסוג זה והטמעתם יסייעו להפחית את המחירים האישיים הגבוהים שההליך הפלילי גובה מהנאשם ומבני משפחתו, כמו גם את המחירים החברתיים הכרוכים בעומס יתר על מערכת המשפט בכלל ובשימוש יתר במערכת המשפט הפלילי. ריבוי התכניות מלמד על כך שגופים רבים נוספים הקשורים למערכת אכיפת החוק ערים לתוצרים השליליים הנגרמים במערכת אכיפת חוק המבססת בעיקר על הפעלת כוחות אכיפה וענישה, ללא התייחסות לסיבות העומדות בבסיס ההתנהגות העבריינית ולהשפעות השליליות של אכיפה עודפת.

3.5 קליניקות במוסדות אקדמיים העובדות בשיתוף פעולה עם הסניגוריה הציבורית

מאז הקמתה משתפת הסניגוריה הציבורית פעולה עם קליניקות בפקולטות למשפטים במוסדות אקדמיים שונים. למעשה, הסניגוריה הציבורית נהגתה ו"נולדה" בקליניקה לזכויות בהליך הפלילי שבאוניברסיטת תל-אביב, אותה הנחה בשעתו מייסד הסניגוריה הציבורית, פרופ' קנת מן. הסניגוריה הציבורית רואה ערך רב בקיום קשר רציף עם מוסדות אקדמיים ובהנחלת ערכי הסניגוריה וההגנה על זכויות נאשמים וחשודים דרך חינוך משפטי.

מדובר בסדנאות המשלבות שיעורים עיוניים עם עבודה מעשית. בקליניקות השונות לזכויות בהליך הפלילי, החלק העיוני מתמקד בבירור מהות תפקידו החברתי של הסניגור ובזכות לייצוג בהליך הפלילי. כן נדונות בשיעורים סוגיות משפטיות ומעשיות מיוחדות, כמו גם דילמות אתיות עמן מתמודד הסניגור, המתעוררות תדיר במהלך ניהול הגנתם של נאשמים ועצורים. מספר קליניקות הפועלות בשיתוף פעולה עם הסניגוריה הציבורית, מוקדשות לעיסוק בנושאים ייחודיים כגון זכויות נאשמים עם מוגבלויות, זכויות האסיר וניהול

משפטים חוזרים, ומטבע הדברים, השיעורים העיוניים המתקיימים באותן קליניקות מותאמים לנושאים הייחודיים שבהם הקליניקות מטפלות.

במרבית הקליניקות (למעט הקליניקה באוניברסיטת תל-אביב והקליניקה באוניברסיטה העברית בירושלים), במסגרת החלק המעשי מתלווים הסטודנטים לסניגורים ציבוריים, פנימיים או חיצוניים, ומסייעים להם בעבודתם במגוון רחב של הליכים פליליים. הסטודנט מתלווה אל עורך הדין לדיונים בבתי משפט, לפגישות עם לקוחות במשרד או בבית המעצר ולישיבות עם גורמי התביעה השונים. כן עוסקים הסטודנטים בהכנת התיק, באיתור חומר משפטי ופסיקה, בהכנת חקירה נגדית ובכתיבת מסמכים משפטיים.

הסדנה תורמת לכל המעורבים בה: לסטודנטים מוענקת הזדמנות להכיר מקרוב ומבפנים את הפרקטיקה הפלילית, תוך מתן אפשרות לחוות באופן בלתי אמצעי את עבודת הסניגור; ולעורכי הדין מעמידה הסדנה כוח עזר נמרץ ומוכשר המסייע להם בטיפול בתיקים ובמתן שירות ללקוחות הסניגוריה הציבורית. המוסדות האקדמיים במסגרתם פועלות הקליניקות מברכים על שיתוף הפעולה הפורה עם הסניגוריה הציבורית, ומדי שנה נפתחות קליניקות חדשות. כך למשל, בשנת הלימודים האחרונה נפתחו ארבע קליניקות חדשות: קליניקה העוסקת במשפט פלילי ופסיכיאטריה וקליניקה לזכויות במשפט הפלילי – במרכז פרס ברחובות, קליניקה לייצוג קטינים בבתי משפט לנוער במרכז הבינתחומי בהרצליה וקליניקה לזכויות במשפט הפלילי באוניברסיטה העברית בירושלים. לעיתים קרובות מנוהלות הסדנאות על ידי עורכי דין בכירים מהצוות הפנימי של הסניגוריה הציבורית.

תרשים י"ג. הסדנאות הפועלות בשיתוף פעולה עם הסניגוריה הציבורית בשנים 2012-2014

מחוז הסניגוריה מולו עובדת הסדנה	המנחה בשנת 2013-2014	המנחה בשנת 2012-2013	מספר הסטודנטים שהשתתפו בסדנה בשנת 2013-2014	מספר הסטודנטים שהשתתפו בסדנה בשנת 2012-2013	המוסד האקדמי וסוג הקליניקה
מחוזות תל-אביב, מרכז, ירושלים ודרום	עו"ד ענבל רובינשטיין (מנחה אקדמית) ועו"ד ענבל מטס (מנחה קלינית)	עו"ד ענבל רובינשטיין (מנחה אקדמית) ועו"ד משה סרוגוביץ' (מנחה קליני)	26	21	אוניברסיטת בר אילן קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
מחוז חיפה	עו"ד שרון רינגר	עו"ד שרון רינגר	15	11	אוניברסיטת חיפה קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
סניגוריה ארצית	עו"ד ענבל רובינשטיין (מנחה אקדמית) ועו"ד איתי הרמלין (מנחה קליני)	ד"ר אלקנה לייסט (מנחה אקדמי) ועו"ד איתי הרמלין (מנחה קליני)	18	18	אוניברסיטת תל-אביב קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
מחוזות תל-אביב, מרכז ודרום	עו"ד ניר רהט	עו"ד ניר רהט	18	15	מכללת שערי משפט קליניקה לזכויות בהליך הפלילי

מחוזות תל-אביב ומרכז	עו"ד מיה רוזנפלד	עו"ד מיה רוזנפלד	19	19	מכללת שערי משפט קליניקה לזכויות האסיר
מחוזות תל-אביב ומרכז	עו"ד טל ענר	עו"ד טל ענר	20	20	המכללה למנהל קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
מחוזות תל-אביב ומרכז	עו"ד מיכל עורקבי-דנצינגר	עו"ד מיכל עורקבי-דנצינגר	25	15	מכללת נתניה קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
מחוזות תל-אביב ומרכז	עו"ד מיכל עורקבי-דנצינגר	עו"ד מיכל עורקבי-דנצינגר	20	20	המרכז הבינתחומי קליניקה לזכויות נאשמים עם מוגבלויות
מחוזות תל-אביב ומרכז	עו"ד רעות רוזנר	-	15	-	המרכז הבינתחומי קליניקה לייצוג קטינים בבתי משפט לנוער
מחוז ירושלים	ד"ר ענת הורוויץ (מנחה אקדמית משותפת) ועו"ד מני סלומון (מנחה קליני)	-	12	-	האוניברסיטה העברית קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
סניגוריה ארצית (מחלקת משפטים חוזרים)	ד"ר ענת הורוויץ (מנחה אקדמית משותפת) ועו"ד מני סלומון ושמרית איתי-חורב (מנחים קליניים)	עו"ד מני סלומון	8	8	האוניברסיטה העברית פרויקט החפות (פרויקט במסגרת הקליניקה לזכויות בהליך הפלילי)
מחוז ירושלים	עו"ד ודים שוב	עו"ד ודים שוב	12	9	הקריה האקדמית אונו (הקמפוס החרדי) קליניקה לזכויות בהליך הפלילי
מחוזות תל-אביב ומרכז	עו"ד מרי גונטר	-	23	-	מרכז אקדמי פרס קליניקה למשפט פלילי ופסיכיאטריה
מחוז דרום	ד"ר דליה חלק (מנחה אקדמית) ועו"ד נתנאל לאגמי (מנחה קליני)	-	23	-	מרכז אקדמי פרס קליניקה סניגוריה אילית

3.6 הקמתה של קבוצת בוגרי הסניגוריה הציבורית

במהלך שנת 2013 קודמה יוזמה חדשה של הקמת קבוצת "בוגרי הסניגוריה הציבורית". במהלך השנים, הסניגוריה הציבורית ייצרה קהילה של אנשים החולקים לא רק עבודה משותפת, אלא גם מחויבות לערכים העומדים בבסיסה של עבודת הסניגוריה. בנוסף, עם השנים נוצרו קשרים חברתיים ענפים בין אנשי הארגון.

לאור זאת, הוחלט לייצר פלטפורמה שתאפשר המשך קיומם של קשרים אלה בין עובדי הסניגוריה הציבורית לבין עצמם ובינם לבין הארגון, גם לאחר שעזבו את הסניגוריה הציבורית ועברו למקום אחר. ההיענות בפועל להצטרפות לקבוצת הבוגרים עלתה על הציפיות, והקבוצה כוללת כיום כ-150 חברים.

החברים בקבוצת הבוגרים נכללים (בכפוף להסכמתם ולקבלת פרטיהם) ברשימת תפוצה שתאפשר יצירת קשר הדדי. לחברי רשימת התפוצה נשלח גם מידעון תקופתי של הסניגוריה הציבורית, הכולל רשימות קצרות שכתבו בעלי תפקידים שונים בסניגוריה הציבורית, ובהן עדכונים על פעילות הסניגוריה במגוון תחומים, מידע מקצועי ומשפטי, דיווחים מהארץ ומהעולם, הזמנות לימי עיון ואירועים ועוד. אנו מקווים כי בעתיד אף נוכל להזמין את חברי הקבוצה לכנס מיוחד של בוגרי הסניגוריה הציבורית.

3.7 קשרים עם גורמים בחו"ל

מיום הקמתה מייחסת הסניגוריה הציבורית חשיבות רבה לכינון קשרים עם גורמים העוסקים בייצוג חשודים, נאשמים ואסירים בארצות שונות. לקשרים אלה תרומה משמעותית ביותר לפעילותה של הסניגוריה הציבורית בישראל, מהיבטים רבים ומגוונים. ראשית, שיתוף הפעולה עם אותם גורמים הפועלים מעבר לים, הוכח כבעל ערך לימודי גבוה ביותר. הניסיון הנצבר במדינות העולם, ובמיוחד בארצות-הברית בה מוסד הסניגוריה הציבורית הוא בן למעלה מ-100 שנים, יש בו כדי לתרום רבות לחשיבה על תפקידה ודמותה של הסניגוריה הציבורית בישראל ולפיתוח השירותים השונים שהיא מעניקה ללקוחותיה. בנוסף, אותם גורמים העוסקים במתן ייצוג לנאשמים, חשודים ואסירים, יהיה מקום מושבם אשר יהיה, מתמודדים עם לבטים, אתגרים וקשיים הדומים עד מאוד לאלה המעסיקים את הסניגוריה הציבורית בישראל, ובכלל זה: דילמות הקשורות למבנה הסניגוריה הציבורית, סוגיות שונות באתיקה מקצועית, התווית היחס הראוי בין הסניגוריה הציבורית לגופים אחרים במערכת המשפט הפלילי ושורה ארוכה של שאלות נוספות הנוגעות לייצוג בפלילים ולמעמדה של הסניגוריה הציבורית במסגרת מערכת אכיפת המשפט הפלילי.

בהמשך למגמה זו, המשיכה הסניגוריה הציבורית במהלך השנה החולפת לקדם את ההיערכות שלה לקראת הצטרפותה לארגון הגג של ה-Innocence Network. במסגרת הידוק הקשרים בין הארגון האמור לבין הסניגוריה הציבורית, השתתפו לאחרונה הסניגור הציבורי הארצי, ד"ר יואב ספיר, והממונה על המחלקה למשפטים חוזרים, עו"ד קרן אבלין-הרץ, בכנס השנתי של הארגון שנערך בפורטלנד, ארה"ב, באפריל 2014, ויצרו קשרי עבודה חשובים עם אישים וארגונים שנטלו חלק בכנס. בנוסף, חידשה הסניגוריה הציבורית את קשריה עם הסניגוריה הציבורית במדינת וויסקונסין, ארה"ב, מתוך כוונה לשתף פעולה בתחומים שונים במהלך השנה הקרובה.

בשנים האחרונות, הסניגוריה הציבורית בישראל לא רק לומדת מניסיוןן של ארצות אחרות, אלא אף תורמת מהידע שצברה לטובת מדינות המתחילות את דרכן בכל הקשור להקמת מוסד של סניגוריה ציבורית. כך למשל, נציגי הסניגוריה הציבורית בישראל סייעו רבות בהקמתן ופיתוחן של סניגוריות ציבוריות מתהוות במדינות מזרח אירופה; וד"ר יואב ספיר, הסניגור הציבורי ארצי, השתתף כחבר ומאוחר יותר אף כדווח (Rapporteur) של קבוצת מומחים שניסחה מסמך עקרונות וקווים מנחים בנושא גישה לסיוע משפטי במשפט פלילי, שאושר סופית על ידי העצרת הכללית במהלך שנת 2012. בחודש יוני 2013 ניסחה אותה קבוצה גם Handbook בנושא גישה מוקדמת לסיוע משפטי בפלילים, לאורם של העקרונות והקווים המנחים הנ"ל. בהמשך למעורבות זו, פנה ה-UNODC לסניגוריה הציבורית בבקשה כי תסייע לו בפרויקט שנועד לחזק את מעמדה המקצועי של הסניגוריה הציבורית בליבריה, באמצעות העברת הרצאות במסגרת שלוש השתלמויות

עומק שהארגון מתכנן לערוך במדינה זו. באוקטובר 2013 השתתפו המשנה לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר ענת הורוויץ, ועו"ד ודים שוב מהסניגוריה הציבורית במחוז ירושלים, בהשתלמות שנערכה במונרוביה, ליבריה, והציגו לסניגורים הליבריים אספקטים שונים בעבודת הסניגוריה הציבורית הישראלית. בהמשך עתידות להתקיים בליבריה שתי השתלמויות נוספות בהם ייטלו חלק נציגים נוספים של הסניגוריה הציבורית.

במהלך השנה החולפת, עמדה הסניגוריה בקשר גם עם ארגון ה-ILF (International Legal Foundation), העוסק בהקמת משרדי סניגוריה ציבורית במקומות שונים בעולם, וביניהם הרשות הפלסטינית. בשנה שעברה פנה הארגון בבקשה לקבלת מידע וסיוע, כאשר מנכ"ל משרד המשפטים דאז, ד"ר גיא רוטקופף, נתן את ברכתו לשיתוף הפעולה והשתתף בפגישה הראשונה עם נציגת ה-ILF שנערכה במשרדי הסניגוריה הציבורית. מאז נערכה פגישה נוספת עם נציגי הארגון וצפויות להתקיים פגישות נוספות.

החל משנת 2007, מייצגת הסניגוריה הציבורית את משרד המשפטים, בשיתוף פעולה עם נציגים נוספים מיחידות אחרות, בסדרה של סמינרים אשר התקיימו במסגרת תכנית Euro-Med Justice השייכת לתהליך ברצלונה של האיחוד האירופי. הסמינרים נועדו לקדם העברת מידע ושיתוף פעולה אזורי עם מדינות אגן הים התיכון (ובהן: מרוקו, אלג'יר, ירדן, לבנון, תוניס, הרשות הפלסטינית, מצרים וישראל) ומטרתם לגבש המלצות להקמת מסגרת הכשרה לאנשי מקצוע מהמדינות השונות לקראת השנים הבאות. בדוחות הקודמים פורטו בהרחבה הסמינרים השונים בהם לקחו חלק נציגים מהסניגוריה הציבורית. בשנת 2013 השתתפו נציגי הסניגוריה הציבורית בסמינרים נוספים בנושאים של סיוע משפטי וגישה לערכאות, משפט פלילי ובתי סוהר וצדק וטכנולוגיות חדשות. בנוסף, המשנה לסניגור הציבורי הארצי, ד"ר ענת הורוויץ, ועו"ד ודים שוב מהסניגוריה הציבורית במחוז ירושלים, לקחו חלק בישיבת הכנה למפגש השישי של תת-הוועדה המשפטית בין ישראל לבין האיחוד האירופי שנערכה בתחילת חודש פברואר 2014 במשרד החוץ בירושלים, והציעו מספר אפשרויות נוספות לשיתוף פעולה בין רשויות האיחוד המשותף לבין הסניגוריה הציבורית שנבחנות בימים אלה.